

ČETIRI RAZINE SURE

EL-KEHF

Sead SELJUBAC

Pod četiri razine iz naslova podrazumijevamo one razine koje određeni sufij-ski komentatori Kur'ana vide u svakom kur'anskom ajetu¹, a to su:

- a) vanjska forma teksta (*zahir*),
- b) unutarnji smisao ajeta (*batin*),
- c) granica dopuštenog i nedopuštenog (*hadd*),
- d) Božanska nakana (*muttala'*).

PRVA RAZINA

Za bosanskog muslimana² ova prva razina predstavlja onaj njegov odnos prema suri Kehf koji proizlazi iz slijeđenja poruka Božijeg poslanika Muhammeda, s.a.v.s., koje nam je ostavio u miraz a vezane su za praksu učenja ove sure. Evo nekih od tih poruka:

1) Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "Ko bude učio petkom poglavlje El-Kehf dat će mu se svjetlo između dva petka."³

2) Vjerovjesnik, s.a.v.s., kaže: "Ko nauči deset prvih ajeta iz poglavlja El-Kehf bit će sačuvan od Dedždžala."⁴

3) Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao je: "Ko bude učio deset posljednjih ajeta iz poglavlja El-Kehf bit će sačuvan od iskušenja Dedždžala."⁵

4) El-Berra' je rekao: "Jedan je čovjek učio suru El-Kehf dok je u kući bila njegova životinja, koja se odjednom preplašila, pa je pogledao i ugledao maglu ili oblak koji ga je bio natkrio. To je spomenuo Vjerovjesniku, s.a.v.s., a on mu je rekao: 'Uči, to je smirenost

koja silazi prilikom učenja Kur'ana ili koja silazi radi učenja Kur'ana.'"⁶

Na osnovu gornja četiri hadisa bosanski musliman ima običaj u petak pred džumu ili ujutro poslije sabaha proučiti originalni tekst sure Kehf nadajući se da će, kod Boga Dragog, steći nagradu koja je obećana vezano za učenje ove sure ili, pak, nagradu obećanu za učenje Kur'ana uopće, o čemu se govori u hadisima:

5) Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao je: "Ko prouči jedan harf iz Allahove Knjige ima za to jedno dobro djelo (*hasene*), a jedno je kao deset istih takvih. Ne kažem Elif, Lam, Mim je harf, već Elif je harf, Lam je harf i Mim je harf."⁷

6) Amr b. El-'As kaže: "Svaki ajet u Kur'anu je *deredža* u Džennetu i svjetiljka u vašim kućama."

Pri učenju Kur'ana bosanski musliman nastoji da svaki njegov harf izgovori pravilno, poštujući, do maksimuma, pravila učenja nazvana *tedžvidom*, okrenuvši se prema Kibli, sjedeći pristojno kao na sjedenju u namazu, i uljepšavajući glas koliko mu mogućnosti dopuštaju. Pri tome je svjestan da u rukama drži Mushaf, Knjigu u koju je zapisan Božiji Govor, upućen preko Muhammeda, s.a.v.s., čitavom čovječanstvu, do Sudnjeg dana, pa i njemu samom. Trebalo bi zbog toga da bude obuzet osjećanjem zahvalnosti na tolikoj milosti Gospodara svjetova prema njemu i časti koja mu je time ukazana. Sve to bi trebalo biti popraćeno srčanim zadovoljstvom

uokvirenim ljubavlju prema toj Knjizi, prema njenom prenosiocu Muhammedu, a.s., i, prije svega drugog, prema Onome Koji ju je poslao i njom nas počastio. Nakon učenja sure Kehf bosanski musliman gaji nadu da će njegov trud kod Boga Dragoga biti primljen i nagrađen te da će postići svrhu o kojoj hadisi govore.

Ovdje smo obavezni postaviti jedno pitanje uz nadu da neće biti shvaćeno kao sumnja, nego kao put do pravilnog razumijevanja i svrhe slanja Božijih Riječi a i Poslanikovih izjava vezanih za njih. Da li sura Kehf, sama po sebi, na neki čudotvoran način, poznat samo Bogu Dragom, djeluje kao štit od svih vrsta dedždžala (varalica) u svakom vremenu, ili je ona preventiva za eventualnu pojavu onog Dedždžala koji se spominje kao predznak Sudnjeg dana? Pitanje sadrži mogućnost da poentu stavimo na dvije različite stvari:

- a) na način preventivnog djelovanja i
- b) na pitanje razumijevanja pojma dedždžal.

Preporuka je da se ovdje usmjerimo na način djelovanja sure, a da pitanje dedždžala usputno razmatramo. Govorimo li mi ovdje o čudotvornom djelovanju same sure koja oko učača stvara zaštitni omotač te on može slobodno da se kreće svijetom varalica uvjeren da mu oni ne mogu ništa? Neka svaki od nas pojedinačno pokuša za sebe ponuditi onaj odgovor koji će mu donijeti smiraj srcu. Vjerujemo da će među nama biti različitih kategorija onih koji će se osmjeliti ponuditi odgovor, ali da će biti i onih koji će pomisliti kako to spada u područje tajni ove Knjige koje poznaje samo Allah pa se neće odvažiti dati ikakav odgovor. Ukoliko budemo pažnju obratili na one koji će dati bilo kakav odgovor saznat ćemo da se odgovori kreću između stava da sura djeluje sama svojim originalom i da od toga ne treba ići dalje i stava da ipak treba ispitati i drukčiju mogućnost.

Ukoliko prihvatimo ovaj posljednji odgovor kao izazov on će nas povesti na novi nivo upoznavanja sure Kehf.

DRUGA RAZINA

Ukoliko bi bosanski musliman, nakon što prouči originalni tekst sure Kehf, pročitao bilo

koji od dostupnih mu prijevoda te sure na bosanski jezik šta bi se dogodilo? Ona bi mu, prije svega, postala mnogo bliža nego prije čitanja prijevoda, ali bi se, istovremeno, mjesto onog jednog (kako ona djeluje) sada pojavio veći broj novih pitanja koja će ga nukati da traga za novim odgovorima.

Ukoliko obratimo pažnju na hadise naprijed citirane koji govore o vrijednostima učenja ove sure zapazit ćemo da se u jednom od njih spominje posebno učenje *prvih* deset⁸ a u drugom učenje *posljednjih* deset ajeta sure Kehf⁹ kao preventiva protiv djelovanja Dedždžala. Eto prvog pitanja. Šta li se to nudi u prvih a šta u posljednjih deset ajeta ove sure i ima li među njima, možda, smisaone identičnosti koja nudi odgovor? Čitalac će posegnuti za traženjem odgovora i otkriti da i jedni i drugi ajeti nude upozorenje i prijetnju upućenu svima onima koji (poput Dedždžala) miješaju Istinu sa neistinom, pokušavajući na taj način da od čiste svjetlosti Istine naprave neku vrstu sivila u kojem se ne zna ko je ko, ni šta je šta, gdje se ne zna ko je Bog a ko je čovjek, gdje čovjek hoće da bude bog i gdje se, radi pokušaja ostvarenja te ljudske neostvarive i nedokučive težnje Boga srozava na tako nizak nivo.

Ajeti upozoravaju na pogubnost tvrdnje da je "Allah Sebi uzeo sina" (4.) i pogubnost prakse koja je bazirana na takvoj tvrdnji a to je "prištovanju Gospodara pridruživati Mu nekoga" (110.).¹⁰ Sura u cjelini ima *tevhid* kao svoju sržnu temu. Napada se ideja *širka* kao ideja koja predstavlja najveću opasnost svih vremena. Ovdje je konkretno napadnut jedan od njegovih oblika a to je tvrdnja da "Bog ima dijete". Na ovoj ideji građeni su mnogi savremeni oblici odnosa među ljudima, narodima, kulturama. Ona je bila uzrokom vođenja dugih i krvavih ratova. Sura Kehf hoće zaštititi Istinu od svih sličnih ideja u bilo kojem vremenu. Ona bosanskom muslimanu pomaže da ostane čvrsto u okrilju *tevhida* kao svog svjetonazora i štiti ga od utjecaja svih ideja koje mu taj svjetonazor dovode u opasnost.

Pri odbrani *tevhida* sura iznosi nekoliko primjera kao što su

- a) slučaj mladića Pećine (po kojoj je sura dobila ime);

b) slučaj dva vlasnika vinograda (jednog zahvalnog i drugog nezahvalnog);

c) slučaj Musaa i Hidra;

d) slučaj Zulkarnejna.

Svi izneseni slučajevi će pomoći Resulullahu onda, a bosanskom muslimanu sada, da dokaže istinitost i ispravnost Puta kojim ide. Podaci koji se iznose u datim kazivanjima su tako precizni da otklanjaju svaku mogućnost da njihov izvor bude čovjek. Takvi kakvi jesu mogu doći samo od Onoga Kome nije ništa skriveno ni na nebu ni na Zemlji i za Kojega vrijeme nije faktor trajnosti memorije, Onoga Čije znanje obuhvata cjelinu jednako precizno koliko i naj-sitnije detalje.

Ovdje će nam biti od koristi da se prisjetimo povoda objavi ove *mekanske* sure. Nakon toga ćemo moći lakše razumjeti koliko je ona značila Poslaniku i njegovoj Misiji u Mekki, gdje je okružen neprijateljski raspoloženim mušricima koji se ne sustežu da u cilju uništenja ugleda i Poslanika i islama zatraže pomoć od medinskih jevreja.

Muhammed ibn Ishak spominje povod objavljivanja ovog ajeta, pa kaže, rezimirano: Prenosi se od Ibn-Abbasa, r.a., koji veli:

“Kurejši su poslali En-Nadra ibn El-Harisa i 'Ukbe ibn Ebi-Mu'ajta židovskim svećenicima u Medinu, rekavši im: 'Pitajte ih o Muhammedu i opišite im njegova svojstva, jer su oni ti kojima je data knjiga (Ehlu'l-Kitab) i oni posjeduju znanje o vjerovjesnicima koje mi ne posjedujemo!' Krenuli su njih dvojica i došli do Medine, a onda su pitali židovske svećenike o Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., opisujući im njegovu misiju i neki njegov govor. Svećenici su im rekli: 'Pitajte ga o troje, pa ako vas obavijesti o tome onda je on poslani vjerovjesnik. U suprotnom je čovjek lažac, pa odlučite o njemu kako hoćete. Pitajte ga o mladićima koji su u davna vremena živjeli, šta je s njima bilo, jer o njima kruži čudna priča. Pitajte ga o čovjeku koji je mnogo putovao i koji je obišao i Istok i Zapad Zemlje, šta je s njim bilo? I pitajte ga o duši, šta je to. Ako vas obavijesti o tome, onda je vjerovjesnik - slijedite ga!' En-Nadr i 'Ukbe su se vratili Kurejšijama i obavijestili ih o onome što su im rekli židovski svećenici. Kurejšije su zatim došli i pitali Vjerovjesnika, s.a.v.s., o tome, pa im je on rekao:

'Obavijestit ću vas sutra o onome o čemu ste me pitali', a nije rekao - ako Bog da. Otišli su od njega. Prošlo je petnaest noći a da mu se Džibril nije pojavio sa objavom pa su stanovnici Mekke digli uzbunu, rekavši: 'Muhammed nam je obećao dati informaciju sutra, a danas je petnaesti dan u kojemu smo osvanuli a on nas ne obavještava o onome o čemu smo ga pitali.' Allahov Poslanik, s.a.v.s., rastužio se zbog zadržavanja objave. Bilo mu je teško zbog onoga što govore stanovnici Mekke, a onda mu je došao Džibril od Allaha Uzvišenog sa poglavljem koje govori o stanovnicima Pećine. U njemu je prigovor za njegovu tugu spram njih i obavještenje o onome o čemu su ga pitali - o mladićima, čovjeku koji je mnogo putovao a objavljen je i ajet : *'...pitajte o duši.'* (koji se po redoslijedu Mushafa smješta kao 85. u suri El-Isra').

Ovaj događaj je pomogao Božijem Poslaniku, s.a.v.s., da shvati kako nije opravdano pregorjeti radi onih koji su svjesno odlučili da stanu na stranu zla, ali i da svaki svoj budući postupak koji predviđa da će učiniti mora vezati za Božiju volju riječima "Ako Bog da!" Istovremeno tok događaja govori i o činjenici da Bog Dragi ne udovoljava zahtjevima onih kojima On nije drag. On će pomoći svom Miljeniku. Ne odmah iz dva razloga - zbog propuštenog "Ako Bog da!", ali i želeći dati na znanje mušricima da njihovi zahtjevi mogu dobiti odgovor samo onda ako, i kada, Bog Dragi hoće a ne onda kada bi to oni htjeli.

Čitajući prijevode ajeta o navedena četiri slučaja, s pažnjom, bosanski musliman će moći mnogo naučiti o potrebnoj odvažnosti kada je nužno kazati Istinu nepravednom vladaru i spremnosti da se izdrže i eventualne posljedice te odvažnosti (kroz slučaj mladića Pećine); o nužnoj zahvalnosti na svim vrstama blagodati koje su nam darovane iz riznice Božije Dobrote (kroz slučaj dva vlasnika vinograda, jednog zahvalnog i drugog nezahvalnog); o istini da nad svakim znalcom ima znalac i da jedino Bog Dragi zna što je za čovjeka istinski dobro a da On određena znanja iz područja budućnosti daruje nekim ljudima za koje On zna da su dostojni nosioci takvog znanja (kroz slučaj Musaa i Hidra); i o različitim odnosima koje treba imati prema različitim kategorijama ljudi, prema

onome ko “sebi i drugima zulum čini” i “onome ko u svom srcu nosi tvrdu vjeru u Boga” (kroz slučaj Zulkarnejna).

Nakon ovoga postavimo sebi novo pitanje – da li ovakav pristup sadržaju sure Kehf ojačava naš imunitet prema najopakijem virusu koji napada tevhid, prema širku?! Nadam se da među nama nema onoga ko na ovo pitanje neće dati potvrđan odgovor.

TREĆA RAZINA

Kroz treću razinu bi bosanski musliman trebao dokučiti šta mu sura Kehf nudi kao naredbe a šta kao zabrane, bilo direktno bilo posredno, kao:

- da ne očajava ukoliko Misija pozivanja Allahu nema uvijek očekivane rezultate;
- da govori istinu makar to bilo opasno po njegov položaj u društvu u kojem je;
- da bez ustručavanja osuđuje oblike vjervanja i prakse koji su protivni tevhidu;
- da se u svom djelovanju oslanja na Božiju moć i Njegovu pomoć i često koristi dovu: “*Rabbena heb lena min ledunke rahmeten ve hejji lena min emrina rešeda - Gospodaru naš, daj nam Svoju milost i pruži nam u ovom našem postupku prisebnost.*”;
- da kada kupuje hranu traži onu koja je po sudu Šerijata najčistija;
- da ne nagađa o onome o čemu nema sigurne i dokazano-pouzdanе informacije a da, u tom slučaju, prepušta znanje o tome Bogu Dragom;
- da za određene dileme pita one koji o tome posjeduju sigurno znanje a ne one koji će dati pogrešnu informaciju;
- da nikada ne kaže “Ja ću to uraditi sutra!” ne dodavši pri tome “Ako Bog da!”;
- da Kur’an uči;
- da bude strpljiv sa onima koji vole Boga Dragoga;
- da zbog dunjaluka ne napušta prijatelje i sljedbenike Istine;
- da ne slijedi poklonike strasti;
- da bude zahvalan na Božijim blagodatima koje su mu darovane;

- da kada ulazi u bašču izgovara: “*Ma ša-’allah, la kuvvete illa billah - ‘Mašallah, moć je samo u Allaha!*”;

- da uči od onoga kojemu je Bog Dragi dao obilno znanje i da precizno sluša njegove upute;

- da koristi u svrhu odbrane svog dina, imetka, časti i života sve raspoloživo znanje i sredstva;

- da čita ajete Gospodara svoga razasute svuda po svijetu;

- da čini dobro i robuje Gospodaru svome ne pridružujući Mu pri tome kao druga niko-ga!!!

Ovo je jedan dio principa koje bosanski musliman može da kao svoje principe preuzme iz sure Kehf. Svako će u njoj pored navedenih, sigurno, pronaći još njih koje se njega tiču više nego nekog drugog i usvojiti će ih kao put za vlastitu pozitivnu promjenu.

ČETVRTA RAZINA

Kada jednom prođe sve tri razine sure Kehf bosanski musliman će u svom srcu osjetiti određene promjene koje su izazvane *iskrenošću* u pristupu tekstu sure, *željom* da se dođe do krajnje moguće granice razumijevanja tog teksta sa ciljem realizacije onih principa iz nje koje je u datim okolnostima moguće realizovati te *težnjom* da svaki korak pri toj realizaciji bude korak koji vodi bliže Božijem rahmetu, Njegovom magfiretu i Njegovoj zaštiti od Vatre, čije će gorivo biti ljudi i kamenje. Promjene koje osjeti bosanski musliman će njegovati i razvijati kao još jedan od darova Božijih njemu, robu poniznom, i bit će Mu na tome zahvalan vjerujući čvrsto u istinitost Božijeg obećanja: *Le in šeker-tum le ezidennekum – ukoliko budete zahvaljivali na (Našim blagodatima) Mi ćemo vam ih povećavati...*¹¹

*Hvala Allahu, Koji nas je na ovo uputio
a da nas On nije uputio
upućeni ne bismo ni bili...*¹²

m

Bilješke

- ¹ O ovome više vidi: Enes Karić, *Tefsir*, Sarajevo, 1995., str. 216-217.
- ² Pokušali smo da ovu analizu primjerimo našoj stvarnosti.
- ³ Hadis bilježi El-Hakim u svom "Mustedreku" od Ebu-Se'ida el-Hudrija, a zatim kaže: "Ovo je hadis autentičnog seneda, ali ga Buhari i Muslim ne uvrstavaju u svoje zbirke."
- ⁴ Hadis bilježi Imam Ahmed od Ebu el-Derda'a, r.a. Bilježe ga i Muslim, Ebu-Davud, En-Nesai i Et-Tirmizi kao hadis koji prenosi Katade.⁵
- ⁶ Hadis bilježi Imam Ahmed također od Ebu el-Derda'a, r.a.
- ⁷ Hadis bilježi Imam Ahmed od El-Berra'a. Bilježi se i kod Buharija i Muslima u hadisu Šu'beta, a ovaj čovjek koji je učio ovo poglavlje bio je Usejjid ibn El-Hudajr. Vidi: *Tefsir Ibn Kesir* (skraćeno izdanje – prijevod na bosanski jezik: grupa autora), Sarajevo, 2000., str. 773.
- ⁸ Hadis prenosi Et-Tirmizi. Pogledaj: Ebu Hamid el-Gazali, *Taj-ne učenja Kur'ana*, (prijevod – Džemail Ibranović), Travnik, 1997., str. 18.
- ⁹ Evo tih deset ajeta:
1. Hvaljen neka je Allah, Koji Svome robu objavljuje Knjigu, i to ne iskrljenu, nego 2. ispravnu, da teškom kaznom, koju će On dati, opomene, a da vjernike koji čine dobra djela divnom nagradom obrađuje, 3. u kojoj će vječno boraviti, 4. i da opomene one koji govore: "Allah je Sebi uzeo sina." 5. O tome oni ništa ne znaju, a ni preci njihovi. Kako krupna riječ izlazi iz usta njihovih! Oni ne govore drugo do neistinu! 6. Pa zar ćeš ti za njima od tuge svisnuti, ako oni u govor ovaj neće da povjeruju? 7. Sve što je na Zemlji Mi smo kao ukras njoj stvorili da iskušamo ljude ko će se od njih ljepše vladati, 8. a Mi ćemo nju i golom leđinom učiniti. 9. *Misliš li ti da su samo stanovnici Pećine, čija su imena na ploči napisana, bili čudo među čudima Našim?* 10. *Kad se nekoliko momaka u pećini sklonilo pa reklo: "Gospodaru naš, daj nam Svoju milost i pruži nam u ovom našem postupku prisebnost..."*
- ¹⁰ Evo tih ajeta, uz uvažavanje razlike u stavovima o broju ajeta sure Kehf: 102. Zar nevjernici misle da pored Mene mogu za bogove uzimati robove Moje? Mi smo, doista, za prebivalište nevjernicima pripremili Džehennem. 103. Reci: "Hoćete li da vam kažem čija djela neće nikako priznata biti, 104. čiji će trud u životu na ovom svijetu uzaludan biti, a koji će misliti da je dobro ono što rade? 105. To su oni koji u dokaze Gospodara svoga ne budu vjerovali i koji budu poricali da će pred Njega izići; zbog toga će trud njihov uzaludan biti i na Sudnjem danu im nikakva značaja nećemo dati. 106. Njima će kazna Džehennem biti, zato što su nevjernici bili i što su se dokazima Mojim i poslanicima Mojim rugali." 107. Onima koji budu vjerovali i dobra djela činili - džennetske bašče će prebivalište biti, 108. Vječno će u njima boraviti i neće poželjati da ih nečim drugim zamijene. 109. Reci: "Kad bi more bilo mastilo da se ispišu riječi Gospodara moga, more bi presahlo, ali ne i riječi Gospodara moga, pa i kad bismo se pomogli još jednim sličnim." 110. Reci: "Ja sam

čovjek kao i vi, meni se objavljuje da je vaš Bog - jedan Bog. Ko žudi da od Gospodara svoga bude lijepo primljen, neka čini dobra djela i neka, klanjajući se Gospodaru svome, ne smatra Njemu ravnim nikoga!"

- ¹¹ Nekoga može zbuniti činjenica da će u prijevodu Kur'ana Čauševića/Pandže naći da sura Kehf ima 111 ajeta a u Karićevom prijevodu ih je 110. Ove razlike se mogu naći i kod različitih mufessira – kod Bejdavija 111 a kod Ibn Kesira 110. 21. ajet je kod onih koji tvrde da ih je 111 podijeljen na dva. Ovakvi slučajevi su doveli do razlika u stavovima vezanim za ukupni broj ajeta u Mushafu.

¹² Ibrahim, 7

¹³ El-A'raf, 43

موجز

أربع طبقات في سورة الكهف

سعاد سيليو باتس

هذا المقال يقدم تحليلاً لسورة الكهف باتباع أسلوب الغوص بين طبقاتها أو بأسلوب التعامل مع محتواها من زوايا مختلفة. فالمقال يقدم الروايات عن فضل تلاوة سورة الكهف، كما يقدم معلومات عن أسباب نزول هذه السورة الكريمة. ويبحث المقال أيضاً قضية التعامل السطحي مع النص القرآني، ويقدم بعض النصائح والتوصيات التي تساعد على تحقيق الصلة العميقة مع التوجيهات الموجودة على سطح النص القرآني والكامنة في أعماقه على حد سواء.

Summary

THE FOUR LEVELS OF THE SURA AL-KAHF

Sead Seljubac

This article is analyzing the Sura *Al-Kahf* by diving into its many levels and by approaching its content from many different angles.

It offers tales about the value of its teachings as well as the information about the reasons for its revelation.

It tackles the issue of the superficial approach to the Quranic text and it offers some recommendations for a more thorough approach to instructions hidden at the Text's surface, but also in its depths.